

Żywiec, dn. 03.02.2020r.

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

Al. Jana Chrystiana Szucha 12A

00-918 Warszawa

Skarżący: A   B

reprezentowany przez: pełnomocnika z urzędu radcę prawnego Ilonę Niemczyk KTB 0471 – Kancelaria Radców Prawnych Ilona Niemczyk, Barbara Zyzak s.c. ul. Kościuszki 43, 34-300 Żywiec

SKARGA KONSTYTUCYJNA

Działając w imieniu A   B   , jako pełnomocnik z urzędu ustanowiony na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Ż   z dnia   grudnia 2019r. sygn. akt   , na podstawie art. 77 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tj. Dz.U. z 2019r. poz. 2393) wnoszę o:

- 1) stwierdzenie, że art. 81 § 1a i art. 81 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 89, poz. 555 ze zm.) w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu w sytuacji, gdy oskarżony złoży na podstawie art. 181 § 2 Kodeksu postępowania karnego uzasadniony wniosek o wyznaczenie nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego, jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji,
- 2) przyznanie pełnomocnikowi z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. W tym zakresie oświadczam, że koszty te nie zostały pokryte w całości ani w części.

UZASADNIENIE

I. Stan faktyczny.

Zarządzeniem z dnia   .04.2019r. wyznaczono podejrzanemu A   B   obrońcę z urzędu w osobie adwokata A   B   . A   B   wystąpił do Sądu Rejonowego

w S o zmianę wyznaczonego obrońcy z urzędu, uzasadniając to bierną postawą wyznaczonego obrońcy w prowadzonym postępowaniu, a także brakiem zaufania do tego obrońcy i nieudzieleniem przez obrońcę odpowiedzi na korespondencję skarżącego. W dniu .07.2019r. SSR P S Przewodniczący Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w S zarządził w sprawie o sygn. w przedmiocie zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu A B wniosku nie uwzględnić i odmówić zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu. Podejrzany A B wniósł zażalenie na to zarządzenie. Zarządzeniem z dnia .07.2019r. odmówiono przyjęcia zażalenia złożonego .07.2019r. na zarządzenie z .07.2019r. W uzasadnieniu tego zarządzenia wskazano, że zgodnie z art. 81 § 1a zażalenie przysługuje jedynie na orzeczenie odmawiające wyznaczenia obrońcy. Zarządzenie to zostało zaskarżone wniesionym przez podejrzanego zażaleniem. W dniu .09.2019r. Sąd Okręgowy w O w sprawie o sygn. akt wydał postanowienie, w którym zaskarżone zarządzenie utrzymał w mocy.

Od wydanego postanowienia nie został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia.

II. Uzasadnienie prawne.

1. Kwestionowany przepis ustawy.

Zgodnie z treścią art. 81 § 1 kpk jeżeli w sytuacji określonej w art. 78 § 1 lub 1a, art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy wyznacza mu obrońcę z urzędu. Przepis art. 81 § 1a kpk stanowi zaś, że na zarządzenie prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy, a na postanowienie sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy – zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu. Przepis ten nie przewiduje możliwości zaskarżenia zarządzenia o odmowie zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu.

Możliwość zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu przewiduje art. 81 § 2 kpk, zgodnie z którym na uzasadniony wniosek oskarżonego lub jego obrońcy prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy może wyznaczyć nowego obrońcę w miejsce dotychczasowego. Przepis ten nie przewiduje możliwości zaskarżenia zarządzenia odmawiającego wyznaczenia nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego.

Nawet więc w sytuacji, gdy oskarżony składa uzasadniony wniosek o wyznaczenie nowego obrońcy z urzędu w miejsce dotychczasowego, możliwe jest udzielenie odmowy i zarządzenie w tym zakresie nie będzie podlegało zaskarżeniu. Jedyną możliwością oskarżonego jest w takim przypadku kwestionowanie odmowy zmiany obrońcy z urzędu przez podniesienie zarzutu w stosunku do zarządzenia w apelacji na podstawie art. 447 § 4 kpk.

2. niezgodność kwestionowanego przepisu z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Zgodnie z art. 42 ust. 2 Konstytucji każdy, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu. Prawo do obrony przewidziane w tym przepisie stanowi jedną z podstawowych zasad postępowania karnego, a zarazem podstawowy standard demokratycznego państwa prawnego. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał znaczenie tego prawa, a zarazem wskazywał na potrzebę szerokiego rozumienia prawa do obrony. (por. wyroki TK z: 6 grudnia 2004 r., sygn. SK 29/04, OTK ZU nr 11/A/2004, poz. 114 oraz 19 marca 2007 r., sygn. K 47/05). W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego stwierdzono, że prawo do obrony występuje w dwóch wymiarach: materialnym i formalnym. W wymiarze materialnym wskazuje się na gwarancje procesowe przysługujące podejrzanemu lub oskarżonemu, które umożliwiają mu prezentowanie własnego stanowiska. Obejmuje ono w szczególności prawo wglądu w akta, prawo udziału w posiedzeniach sądu, możliwość składania wniosków dowodowych, prawo odmowy składania wyjaśnień. W wymiarze formalnym oznacza ono prawo korzystania z pomocy obrońcy z wyboru lub z urzędu. Prawo to zapewnia możliwość obrony oskarżonego, ochrony jego interesów, przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego. „Prawo do posiadania i korzystania z pomocy obrońcy mieści w sobie zarówno prawo do powołania obrońcy, jak i prawo do korzystania z jego pomocy, a więc działania obrońcy na rzecz oskarżonego.” (Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86. Red. prof. dr hab. Marek Safjan, dr hab. Leszek Bosek. 2016. Legalis)

W tym kontekście prezes sądu lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy, decydując o sposobie rozstrzygnięcia wniosku oskarżonego o zmianę wyznaczonego obrońcy z urzędu, decyduje zarazem o sposobie realizacji podstawowego prawa oskarżonego, a mianowicie konstytucyjnego prawa do obrony. Dotyczy to w szczególności takich

przypadków, jak w realiach niniejszej sprawy, kiedy oskarżony utracił zaufanie do wyznaczonego obrońcy, a ta utrata zaufania miała swoje podstawy w braku należytego działania przez obrońcę. Tym samym decyzja prezesa sądu może prowadzić do pozbawienia oskarżonego realnego prawa do obrony, ograniczając się tylko do iluzorycznej obrony w postaci formalnie powołanego obrońcy z urzędu.

Brak możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa lub referendarza sądu właściwego do rozpoznania sprawy przez oskarżonego, który złożył uzasadniony wniosek o zmianę wyznaczonego obrońcy z urzędu, pozostaje w sprzeczności z prawami oskarżonego gwarantowanymi przez Konstytucję. Poza treścią art. 42 ust. 2 Konstytucji należy tu wskazać także na przepis art. 45 ust. 1 Konstytucji, który stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Wyrażone w tym przepisie prawo do sądu obejmuje w szczególności: prawo dostępu do sądu, prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, prawo do wyroku sądowego tj. prawo uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie. „Istotnym elementem sprawiedliwości proceduralnej jest obowiązek uzasadniania swoich rozstrzygnięć przez organy władzy publicznej oraz prawo do zaskarżania przez strony i uczestników postępowania rozstrzygnięć wydanych w pierwszej instancji.” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15.12.2008r. sygn. akt P 57/07, Legalis).

Zgodnie z art. 78 Konstytucji każda ze stron ma prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżania określa ustawa. Z kolei art. 176 § 1 Konstytucji gwarantuje, że postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne. Z przepisów tych wynika, że stronie powinny przysługiwać odpowiednie środki zaskarżenia, zaś do rozpoznania sprawy w drugiej instancji uprawniony jest co do zasady sąd wyższego szczebla. Dzięki takiemu ukształtowaniu procedury sądowej możliwa jest kontrola wydanych w pierwszej instancji orzeczeń, co ma zapobiegać ewentualnym pomyłkom czy arbitralności rozstrzygnięć sądu pierwszej instancji. Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego obejmuje w szczególności: dostęp do sądu drugiej instancji, a co za tym idzie – przyznanie stronom odpowiednich środków zaskarżenia, które uruchamiają rzeczywistą kontrolę rozstrzygnięć wydanych przez sąd pierwszej instancji; powierzenie rozpoznania sprawy w drugiej instancji – co do zasady – sądowi wyższego szczebla, a w konsekwencji nadanie środkowi zaskarżenia charakteru dewolutywnego;

odpowiednie ukształtowanie procedury przed sądem drugiej instancji, tak aby sąd ten mógł wszechstronnie zbadać rozpoznawaną sprawę i wydać rozstrzygnięcie merytoryczne. (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 12 września 2006 r., sygn. SK 21/05; z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05 oraz z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08). Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności ma przy tym zastosowanie, gdy sąd pierwszej instancji rozpatruje sprawę w rozumieniu Konstytucji. Pojęcie sprawy nie jest ograniczone wyłącznie do głównego nurtu postępowania sądowego. Zasada dwuinstancyjnego postępowania sądowego dotyczy także kwestii rozstrzyganych incydentalnie, jeżeli dotyczą praw i obowiązków danego podmiotu (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 3 lipca 2002 r. sygn. SK 31/01, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 49; z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05, z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08).

Sytuacja, w której decyzja prezesa czy referendarza sądu o odmowie wyznaczenia nowego obrońcy z urzędu, pomimo istnienia uzasadnionych do tego podstaw, oznacza, że prawo strony do sprawiedliwego postępowania, prawo do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji i prawo do dwuinstancyjności postępowania zostają naruszone. W świetle powołanych wyżej przepisów Konstytucji uzasadnione jest zatem twierdzenie, że art. 81 § 1a i art. 81 § 2 w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu w sytuacji, gdy oskarżony złoży na podstawie art. 181 § 2 Kodeksu postępowania karnego uzasadniony wniosek o wyznaczenie nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego, jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Należy zauważyć, że kwestia odmowy zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu, w sytuacji zaistnienia uzasadnionych do tego podstaw, może być porównywana z sytuacją odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu. W takiej sytuacji ustawa przewiduje prawo zaskarżenia orzeczenia. Przepis art. 81 § 1a kpk stanowi, że na zarządzenie prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy, a na postanowienie sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy – zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu. Przepis ten został wprowadzony do kodeksu postępowania karnego w wyniku wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2013r. sygn. akt K 30/11. W wyroku tym Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 81 § 1 kpk w zakresie w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu dla

oskarżonego, który złożył wniosek w trybie art. 78 § 1 kpk, jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji.

Iłona Niemczuk

Załączniki:

- odpis skargi z załącznikami – 4 egz.
- kopia zarządzenia z dn. .07.2019r. sygn. akt z dowodem doręczenia
- kopia zarządzenia z dn. .07.2019r. sygn. akt z dowodem doręczenia
- kopia postanowienia Sądu Okręgowego w O z dn. .09.2019r. sygn. akt
dowodem doręczenia
- kopia postanowienia Sądu Rejonowego w Ż z dn. .12.2019r. sygn. akt
- pismo Okręgowej Izby Radców Prawnych w K z dn. .12.2019r. z dowodem
doręczenia